

RAFA GIL

Un palau sense museu

Després de vuit llargs anys de tancament, el palau de Dosaigües ha obert les portes durant uns dies i sense mostrar les col·leccions del Museu de Ceràmica. El govern continua denegant la transferència del Museu, que estarà tancat fins al març, malgrat les peticions de l'oposició.

Vuit anys i set mesos han estat necessaris perquè el palau del Marquès de Dosaigües mostre al públic el resultat de la seua llarga restauració. Després de vora una hora fent cua, els visitants han pogut veure, durant uns dies, només la planta noble de l'edifici, sense cap mobiliari ni peces museístiques, ates que el Museu Nacional de Ceràmica i d'Arts Sumptuàries González Martí, albergat en aquest edifici, no està instal·lat encara i romandrà un temps tancat. En aquesta inauguració *in extremis*, tinguda el passat 29 de desembre, la ministra de Cultura, Esperanza Aguirre, va assegurar que el Museu s'obrirà de forma definitiva "abans de les pròximes falles".

Per què, doncs, aquesta precipitada reobertura? Pocs dies abans, el director del Museu, Jaume Coll, no en tenia constatació oficial i deia que l'edifici no s'inauguraria fins que no es realitzés la instal·lació museística. Segons la ministra, no podien privar els ciutadans de "la possibilitat de contemplar l'edifici en tota la seua puresa arquitectònica". Potser també era necessari, des d'un punt de vista polític, acomplir amb un dels nombrosos terminis fixats pel Ministeri.

Un edifici amb problemes. L'edifici del palau de Dosaigües, que fou en el seu origen una casa forta gòtica pertanyent a la família Perellós, primer barons i després marquesos de Dosaigües, va ser reformat successivament des de les acaballes del segle XV. Però van ser les reformes dels segles XVIII i XIX les que li van conferir l'aspecte ornamental actual. A mitjan segle XVIII l'escultor Ignasi Vergara construeix la portada del palau, segons el disseny original del pintor, també valencià, Hipòlit Rovira. Es va convertir, llavors, en un edifici emblemàtic per a la ciutat i en un dels exemples més representatius del barroc espanyol. Declarat Monument Històric i Artístic el 1941, va passar el mateix any a la Beneficència de l'Estat, llegat pel seu propietari. Davant l'abandó que patia el monument, el col·leccionista valencià

Manuel González Martí el va comprar a l'estat l'any 1949, el va rehabilitar i hi va instal·lar el Museu Nacional de Ceràmica, obert el 1954. Després, se succeïren una sèrie d'obres d'ampliació i l'adquisició el 1971 del terreny contigu, on es va construir un edifici annex. Però fins a l'actual dècada no s'hi va efectuar cap treball adreçat a evitar el deteriorament.

Les primeres obres de restauració del palau començaren el 1990. L'1 de març s'adjudicaren quasi 34 milions de pessetes a l'empresa Contràctor per fer un pla d'emergència. "El detonant va ser la plaga de tèrmits, però jo ja feia temps que demanava un pla d'obres", explica Mari Paz Soler, llavors directora del Museu. L'edifici patia problemes estructurals molt greus: goteres, humitat, tèrmits, degradació dels materials -fins i tot es despenen cornises- i deficiències en el sistema de seguretat. Prova de l'estat en què es trobava l'edifici és que el 30 de maig d'aquell mateix any es tancà el museu.

Després del tancament, la mateixa empresa disposava de 63 milions per a emprendre un pla d'urgència. Al capdavant els diners justos per fer durant quatre anys tot un seguit de pegats fins que al desembre de 1994 el govern espanyol va aprovar un pla de rehabilitació integral. Segons Soler, "Vam haver de conscienciar el Ministeri que el museu necessitava una escomesa molt forta. És molt difícil que unes persones que s'estan a Madrid s'hi sensibilitzen. El Ministeri va tardar bastant a començar les obres."

Aquesta vegada, les obres de restauració s'adjudicaren a l'empresa COMSA, que tenia com a termini l'any 1997. Però aquest període tampoc va resultar suficient. Entre les causes de l'endarreriment s'han citat les interrupcions dels treballs per manca de diners, la revisió constant dels projectes i de les actuacions, i el gran nombre d'empreses que hi concorrien. Soler ha trobat a faltar "una persona que ho coordinara tot a peu d'obra i fera complir els terminis marcats."

Sens dubte, ha estat un projecte

complex. Les nombroses deficiències aparegudes durant les obres van fer necessàries més reformes, amb un nou endarreriment i una major necessitat d'inversió. Tot i que les previsions inicials d'obertura del museu fixaven com a data el desembre de 1997, el Ministeri de Cultura va proposar un ajornament fins al juny del 98, termini que tampoc seria aconplit.

El 15 d'abril de 1998 Mari Paz Soler, directora del museu des de feia onze anys, va ser destituïda per la sots-directora general de Museus Estatals, Amparo Sebastián. Des d'abril, Jaume Coll, que havia col·laborat en el projecte museogràfic, es va responsabilitzar de la direcció en funcions i va ser nomenat director del Museu a finals de juny. Ell mateix va fer publica la nova data d'obertura: desembre del 98.

"No els va semblar bé que em pronunciara i em van fer callar", es lamenta Mari Paz Soler, actualment conservadora del González

El govern Zaplana ha fet cas omís a les peticions de l'oposició perquè el Museu de Ceràmica González Martí passe a la Generalitat.

Martí. Com a causes de la destitució figuren les crítiques de Soler a la manca de recursos per evitar els continus endarreriments del projecte i la diferència de criteris entre l'arquitecte i l'ex-directora sobre diversos aspectes. Pel que fa al disseny del recorregut, Soler era partidària que la botiga de *souvenirs* se situara vora la porta, perquè funcionara com a reclam des del carrer, i els lavabos estiguessen a l'interior, però l'arquitecte Ginés Sánchez Hevia ha actuat de manera contrària. Finalment, els serveis es troben a l'entrada del palau,

mentre que per arribar a la botiga, el visitant haurà de recórrer tota la planta baixa i pagar el preu de l'entrada. Segons l'ex-directora, "l'arquitecte ha decidit més enllà de l'àmbit arquitectònic i ha entrat a manipular el pla museològic."

Però no va ser aquest l'únic punt de fricció en una restauració marcada per la lentitud i la polèmica. Les parets no van ser entapissades amb sedes naturals valencianes, teixit original del palau segons l'ex-directora, sinó amb teles sintètiques procedents de França. Tot i que el mateix arquitecte va assegurar que es respectarien totes les bigues de fusta, "perquè un altre material seria molt traumàtic per a l'edifici", va acabar recorrent a les bigues de formigó en les zones problemàtiques.

Un altre element de conflicte ha estat el paviment de taulell fet per Disdier el 1808. La creació d'un accés del segon al tercer pis ha fet desaparèixer la paret de l'escala on es trobava adherit abans, sense que hi haja ara per ara un lloc dins el Museu on es puga exhibir aquesta peça de 7 x 5 metres. Coll defensa que era necessari restaurar-lo i as-

Treballs de restauració d'una pintura del palau de Dosaigües. La recuperació de l'edifici ha necessitat una inversió de 1.250 milions de pessetes, a banda dels 300 milions dedicats als projectes de béns mobles i d'instal·lació museogràfica.

De la caricatura a la ceràmica

Fill d'Emili Gonzalez Pitarch, procurador dels Tribunals de Justícia, i de Vicenta Martí Sanmartí, Manuel Gonzalez Martí va nèixer a València el primer dia de l'any 1877. Afeccionat des de ben menut al dibuix, va estudiar la carrera de dret, la qual mai no exerciria, i la de belles arts, a la qual finalment decideix dedicar-se.

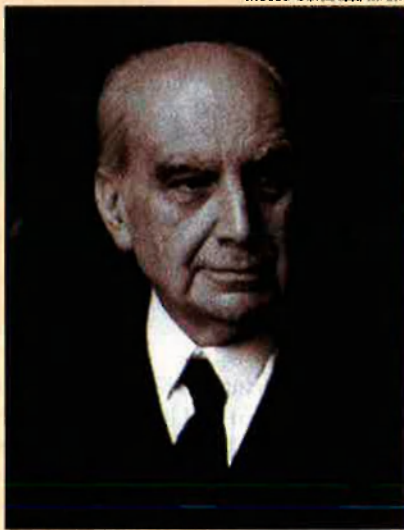
Als divuit anys, Manuel Gonzalez Martí va iniciar la seua col·lecció de ceràmica, inspirat per Marià García Mas i per l'arquitecte català Josep Font i Gumà, autor del primer gran estudi de taulelleria valenciana. És a la seua joventut quan comença la seua trajectòria com a caricaturista. Un dels seus primers dibuixos humorístics, que ell signava amb el pseudònim de "Folchi", va ser la caricatura dels germans Josep i Marià Benlliure.

El seu gust per l'escriptura i per altres formes expressives va quedar palès en les diverses publicacions que va fundar i dirigir: des del diari humorístic *Cascarrabias*, que va veure la llum el 1897, fins a l'artístic *Impresiones*, que es va publicar un llarg temps des de 1908, amb una apreciable acceptació. Amb aquest darrer treball periodístic naix el seu interès per reflectir la ironia popular, acostant-se als personatges rurals i, a més, a la tradició i al folklore. Comença ací la faceta d'un Gonzalez Martí folklorista, que escriu un bon nombre d'articles, a més dels *Contes del Pla i de la Muntanya*.

El 1908 és un any fructífer: Manuel Gonzalez comença les seues tasques de col·laboració amb les excavacions dels testers descoberts a Paterna, on troba la famosa "font àrab". El préstec de les seues obres s'inicia un any després, quan les seues caricatures són premiades amb una medalla d'or. A proposta de Joaquim

Sorolla, de qui era amic, va vendre la seua col·lecció a la Hispanic Society de Nova York.

L'any 1911 viatja a Roma per tal d'estudiar els paviments borgians i els taulells valencians del Vaticà, entre d'altres obres. Molt més vinculat a la ceràmica, Gonzalez Martí va entrar com a professor en l'Escola de Ceràmica de Manises des de la seua fundació, el 1914. En aquesta data inicia la seua activitat com assagista

MUSEU GONZÁLEZ MARTÍ

Manuel González Martí. Fundador del Museu Nacional de Ceràmica.

i crític d'art: col·labora amb *El Correo*, *Valencia Artística*, i publica monografies, entre d'altres artistes, sobre Goya i Pinazo, amb qui manté amistat.

Fins el 1936, any en què saquegen el seu domicili i perd algunes obres, escriu nombrosos articles sobre taulelleria i entra en Lo Rat Penat. Es fa càrrec de la direcció del Museu de Belles Arts fins el 61, quan hi renuncia. Cap als anys 50 té publicats

Ceràmica Española i Ceràmica del Levante Español.

El 1946 mor la seua dona, Amèlia Cunat i Monleón, però l'activitat de Gonzalez Martí no s'atura: compra el Palau de Dosaigües, on instal·la la seua col·lecció, cedida a l'estat, i crea el Museu Nacional de Ceràmica. Jubilat des d'aquell mateix any, rep diferents nomenaments: director interí del Museu Nacional de Ceràmica, vice-president de la Diputació de València, acadèmic de nombre de l'Acadèmia Internacional de Ceràmica -càrrec obtingut després d'anar a l'Assemblea de Niça, on Picasso li va donar les seues ceràmiques-, vice-president honorari de la Hispanic Society de Nova York i, finalment, fill predilecte de València.

El 4 de gener de 1972 Gonzalez Martí mor a València. La seua capella ardent s'instal·la en el mateix museu que ell va fundar i que perviu amb el seu nom. Y. A.

segura que, dividit en peces movibles, es presentarà al públic restaurat i en horitzontal, però no al Museu. Segons Mari Paz Soler en canvi el paviment no patia cap deteriorament i es mostra partidària de respectar la disposició triada per Gonzalez Martí: "Penjat en vertical a l'escala oferia una molt bona perspectiva. No hi ha espai per col·locar els paviments interessants en horitzontal. Per exemple, els mosaics romans es col·loquen verticalment en els museus."

A més d'aquests enfrontaments, un llast en tot el procés de restauració ha estat la burocràcia. Mari Paz Soler la defineix així: "La burocràcia és una inèrcia que et deixa esclafat. Es perd molt de temps i energia en aquesta lluita." El director del Museu, Jaume Coll, relativitza la durada del procés: "La restauració de l'edifici, comparada amb la qualitat aconseguida, no ha estat massa llarga. El que passa és que hi ha molta tramitació burocràtica." El fet és que totes les decisions les han hagut de supervisar a Madrid. Res no s'ha pogut contractar ni decidir sense el vist-i-plau del Ministeri de Cultura.

Un fet significatiu de la gestió duta a terme és que, malgrat tots els problemes apareguts durant els treballs de restauració, el Patronat, òrgan assessor del Museu Nacional de Ceràmica, no s'ha tornat a reunir des de 1994. En lloc de la gestió centralitzada, Soler en proposa una altra: "La gestió autònoma és molt més àgil. Els museus que funcionen bé són els que tenen autonomia, com ací l'IVAM."

A diferència del Museu Nacional d'Escultura de Valladolid, que ha mantingut les portes obertes durant els tres anys que ha durat la restauració, el Gonzalez Martí ha hagut de tancar durant tots aquests anys sense que se n'haja habilitat cap part perquè continuara obert al públic. Segons el director del Museu, "l'edifici annex no reuneix les condicions per a treballar autònomament; es va plantejar d'una manera deficient."

En vista dels nombrosos endarreriments i problemes, la majoria de grups polítics valencians han demanat la transferència de la titula-

ritat i de la gestió del Museu de Ceràmica a la Generalitat. El PSPV, el Bloc Nacionalista Valencià, Unió Valenciana i Esquerra Unida han sol·licitat la titularitat autonòmica del Museu de Ceràmica. Ja el 1997 el Consell Valencià de Cultura demanà a la Presidència de la Generalitat que reclamara al Ministeri el traspàs de la gestió del Museu, com ja es va aconseguir fa anys amb el Museu Sant Pius V, de titularitat estatal, però gestionat per la Generalitat. La coalició Esquerra Unida-Els Verds va presentar el desembre passat una proposició no de llei davant les Corts valencianes en què criticava la gestió i sol·licitava el traspàs de la competència.

Malgrat la voluntat de la majoria dels partits, durant l'acte de reobertura del palau la ministra va denegar novament la transferència. De fet, la Generalitat ni tan sols ha pressionat el govern espanyol per aconseguir la gestió del Museu. Les actuacions del conseller de Cultura i Educació, Francesc Camps, en aquesta direcció han estat ambigües. Mentre que a l'octubre va afirmar que havia començat les converses amb el Ministeri perquè cedira la gestió del Museu, poc després es va mostrar cautelós per por que el Ministeri plantejara crear un altre museu de ceràmica. Al novembre va declarar que l'estat no havia rebutjat transferir la gestió, just quan el secretari d'Estat de Cultura, Miguel Ángel Cortés, havia denegat públicament la transferència del Museu al govern autonòmic. Tanmateix, el passat dia 29 de desembre Camps va dir que no havien demanat mai cap traspàs, només "que s'obriera al públic com més prompte millor i que fóra un museu de capçalera per a tot Espanya."

La restauració del Museu González Martí ha representat una inversió total de vora 1.250 milions de pessetes, a banda de 300 milions destinats a projectes complementaris. Els ceramistes valencians Lladró, molt vinculats al president Zaplana, ha contribuït a restaurar la luxosa sala de ball amb 10 milions.

Durant aquest període s'ha re-

El Palau del Marquès de Dosaigües pateix problemes greus pendent de resoldre's per culpa del Ministeri de Cultura.

forçat tota l'estructura, s'han recuperat mobles, ceràmica, daurats, un teginat del segle XV i més de 60 m² d'estucat, entre altres actuacions. S'ha instal·lat un sistema de ventilació d'aire condicionat i un complet sistema de seguretat. Però encara queden problemes pendent.

Tot i que s'han eliminat les filtracions de les parets, la humitat subterrània encara no s'ha resolt. Els diferents sistemes provats han fracassat i finalment s'ha optat per fer uns antiestètics forats als murs. Contra els tèrmit s'ha aplicat una costosa desparasitació i s'han col·locat dispositius preventius, l'eficàcia dels quals no està comprovada encara. La ubicació del

palau en la ciutat vella de la ciutat, on les plagues són abundants, agreuja el problema.

L'alabastre de la portada del palau s'erosiona un centímetre cada quinze anys per efecte de l'aigua i la contaminació, i el tractament químic aplicat només garanteix la protecció de la façana fins el 2003. El director del Museu afirma que negocia amb l'Ajuntament per tancar el carrer de la façana al trànsit de vehicles. Però també presenta altres iniciatives: "protegir-la amb una cambra de vidre, posar-hi una marquesina o cobrir el carrer amb una galeria."

Segons Mari Paz Soler, "tancar la circulació no és massa efectiu, perquè el que ataca a l'alabastre és l'aigua contaminada" i posar-hi una cambra de vidre li sembla "massa dur".

Al capdavant, el museu, que posseeix una de les millors col·leccions de ceràmica de tot Europa, exposarà vora una cinquena part dels seus fons, és a dir, una quantitat menor que no els que mostrava fins ara.

A hores de tancar aquest reportatge el Consell Valencià de Cultura es trobava a punt de pronunciar-se sobre l'orientació del museu i sobre els problemes que l'afecten.

Yolanda Álvarez

Jaume Coll, director del Museu Nacional de Ceràmica:
"La durada dels treballs de restauració de l'edifici, comparada amb la qualitat aconseguida, no ha estat massa llarga".